

9.3.2022

Kaupunginmuseon lausunto Vartiosaaren osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2021-012184 T 10 03 02 00

Lausunto on laadittu yhteistyössä Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan liikunta-, nuoriso- ja tilapalveluiden kanssa.

Suunnittelualueeseen kuuluvat Vartiosaari ja sen välittömässä läheisyydessä olevat Poika-saari, Kiekkö, Ramsinkivi ja Kanasaari, ympäröivät merialueet sekä tarvittavat liittymisalueet mantereeseen Laajasalossa Reposalmentien päässä ja Vuosaarissa Ramsinniemen kärjessä.

Vartiosaari on kulttuurihistoriallisesti arvokas huvilasaari, jonka ranta-alueita kiertää pääosin 1900-luvun alun huvila-alue, johon on liittynyt myös rikas huvilapuutarhakulttuuri. Vartiosaari kokonaisuudessaan on listattu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus / RKY 2009). Saarella on noin 50 huvilaa ja loma-asuntoa sekä satakunta muuta rakennusta, jotka ovat vaihtelevassa kunnossa.

Osayleiskaavoituksen tavoitteena on osoittaa Vartiosaari pääasiallisesti virkistyskäyttöön, virkistyskäytön ja -palvelujen mahdollistaminen sekä saaren saavutettavuuden parantaminen kestäväillä tavoilla. Suunnittelussa otetaan huomioon saaren luonnonarvot, maisema, kulttuurihistoriallisesti arvokas ympäristö ja rakennuskanta sekä edistetään niiden säilymistä. Tavoitteena on myös mahdollistaa saaren laajan metsäalueen säilyttäminen ja virkistyspalveluiden tarjoaminen kaupunkilaisille ja matkailijoille.

Osayleiskaava laaditaan ns. yleispiirteisenä aluevarausyleiskaavana, joka ei ohjaa suoraan rakentamista. Kaavalla mahdollistetaan Vartiosaaren kehittäminen aktiiviseksi virkistysalueeksi osaksi Itä-Helsingin kulttuuripuistoa. Alueella mahdollistetaan virkistys-, loma- ja luontomatkailupalvelut ensisijaisesti olemassa olevaa rakennuskantaa hyödyntäen, kestävästi ja ympäristöystävällisesti sekä merellisen strategian mukaisesti. Kaavalla mahdollistetaan olevien rakennusten käyttö monipuoliseen yksityiseen, yhteisölliseen, sosiaaliseen ja merellisten elinkeinojen toimintaan. Huvila-alueet suojellaan ja edistetään rakennusperinnön suojelua ja alueelle tyypillisen puutarhakulttuurin ennallistamista. Alueen virkistyspalveluiden saavutettavuus mahdollistetaan kestäväillä

9.3.2022

liikkumismuodoilla. Vartiosaaren metsän ja muiden luontoarvojen säilyminen turvataan.

Uusimaa 2050 –kaavakokonaisuuteen kuuluva Helsingin seudun vaihe-
maakuntakaava on tullut voimaan Vartiosaaren osalta 24.9.2021. Kaa-
vassa Vartiosaari on osoitettu virkistyskäytön kohdealueeksi, taajama-
toimintojen kehittämisvyöhykkeeksi ja kulttuuriympäristön tai maiseman
vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi.

Alueella on voimassa Yleiskaava 2002 merkintöineen ja määräyksi-
neen. Yleiskaavassa 2002 Vartiosaari on osoitettu selvitysalueeksi,
jonka maankäyttö ratkaistaan yleiskaavalla tai osayleiskaavalla. Kau-
punkstrategiassa 2021-2024 todetaan, että Vartiosaari osoitetaan vir-
kistyskäyttöön.

Lausunto:

Kaupunginmuseo pitää erittäin myönteisenä, että Vartiosaari on päätet-
ty kaavoittaa virkistysalueeksi. Alueen kulttuuriympäristön, maiseman
ja luonnon säilymisen edellytysten turvaaminen on osayleiskaavatyön
keskeinen tavoite virkistyskäytön ja –palveluiden varmistamisen rinnal-
la.

Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö –status (rky
2009) edellyttää alueen suunnittelussa kulttuurihistoriallisten arvojen
säilyttämistä. Vartiosaaren kulttuuriympäristö-, maisema- ja luontoarvo-
ja on selvitetty jo aiemmassa kaavavaiheessa. Vartiosaaren kulttuu-
riympäristöselvitys ja siihen liittyvä huviloiden inventointi on tehty vuon-
na 2004. Kulttuuriympäristöselvitys sisältää rakennusten lisäksi saaren
huviloihin liittyvän puutarhakulttuurin. Selvityksen perusteella Vartio-
saaren koko ranta-alueita osana helsinkiläistä huvilakulttuuria voidaan
pitää erittäin merkittävänä. Selvityksen tuloksena on myös selvinnyt, et-
tä saaren sisäosien sualueet muokattiin viljelykäyttöön 1900-luvun al-
kuvuosikymmeninä. Kulttuuriympäristöselvitys vahvistaa näkemystä
Vartiosaaren kulttuuriympäristöstä kokonaisuutena. Maisema, luonto ja
kulttuuriympäristö muodostavat herkkäsuhteisen kokonaisuuden. Saa-
rella on rikas luonto, paljon herkkiä luontokohteita ja oletettavasti rikas
linnusto. Näiden säilymisen edellytykset on kyettävä turvaamaan myös
jatkossa.

Vartiosaaren maisemaselvitys on laadittu 2009. Sen johtopäätöksissä
todetaan Vartiosaareissa esiintyvän niin kulttuurihistorialtaan kuin luon-
nonominaisuuksiltaan erityisen arvokkaita kohteita. Erityisen merkittä-
vää on, että useat näistä arvokkaista ympäristöistä ja kohteista ovat ai-
nutkertaisia paitsi Helsingissä myös valtakunnallisesti.

9.3.2022

Vartiosaaren rakentamista koskeva osayleiskaava kumottiin vuonna 2018. Siinä suojeltaviksi oli määrätty yhteensä noin 50 kulttuurihistoriallisesti arvokasta huvilaa tai huvilaympäristöön kuuluvaa rakennusta tai rakennelmaa kuten rantasaunoja ja talousrakennuksia. Huvilarakennusten lisäksi suojeltaviksi oli osoitettu säilytettäviä saaren huvilapuu-tarhakulttuuriin olennaisesti kuuluvia puutarhasommitelmia ja -rakenteita. Tämä on hyvä lähtökohta myös nyt tehtävälle osayleiskaavalle.

Kaupunki omistaa saarella useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia. Niiden kunnostuksesta ja ylläpidosta tulee huolehtia, jotta niiden säilyminen turvataan. Kaupungin omistamissa huviloissa on nykyisin yleishyödyllistä käyttöä, minkä jatkuminen tulee turvata. Myös mahdolliset uudet virkistykseen ja matkailuun liittyvät käyttötarkoitukset vanhoissa huviloissa ovat mahdollisia suojelun reunaehdot huomioivalta tavalla.

Rantavyöhykkeen, huviloiden pihapiirien ja niihin liittyvien puutarhojen suojelun määrittäminen on tärkeää. Myös saaren sisäosiin liittyy luonnon arvojen lisäksi myös maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja. Tärkeää on myös, että saarelle esitettävä virkistyskäyttöä palveleva uudisrakentaminen sovitetaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön. Suojelumääräykset tulee määritellä yhteistyössä kaupunginmuseon kanssa.

Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta Vartiosaaressa on kaksi Muu kulttuuriperintö -kohdetta; 1900-alun kivikummeli ja saaren keskiosassa kivilouhos. Ne tulee merkitä asianmukaisesti kaavakarttaan. Vartiosaaressa suunniteltuja ensimmäisen maailmansodan linnoitteita ei ole saarella. Aiempi kiinteä muinaisjäänös, röykkiö, on poistettu rekisteristä, koska sitä ei ole löydetty tarkastuksessa. Ilmeisesti alun alkaenkaan kyseessä ei ole ollut röykkiö. Kohteet on tarkastettu kaupunginmuseon toimesta vuonna 2015.

Osayleiskaavan yhdeksi tavoitteeksi mainitaan saavutettavuuden parantaminen kestäväällä tavalla. Vartiosaaren luonto ei kestä hyvin suurten kävijämäärien aiheuttamaa kulutusta. Etenkin kallioiset ja ohuen irtomaakerroksen peittämät korkeammat maastokohdat ovat herkkiä kulumiselle ja kasvillisuuden häviämislle. Kulkemisen ohjauksella ja reitien toteutuksella voidaan estää haitallista kulumista kallioisilla osilla ja metsäisillä alueilla sekä puutarhojen ja pihojen alueilla.

Liikuntapalvelut tuo esiin saaren molemmilla puolilla kulkevat vilkkaat veneväylät, joita käyttävät huviveneiden lisäksi vesireittiliikenteen alukset sekä työalukset. Pohjoispuolisten lahtien venesatamissa ja yksityi-

9.3.2022

sissä laitureissa on toistatuhatta venepaikkaa ja satoja purjeverneitä. Merelliseen Helsinkiin kuuluu olennaisesti veneily, jonka edellytyksiä ei tule heikentää. Massiiviset siltaratkaisut eivät ole kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen näkökulmasta tavoiteltavia. Alueen saavutettavuutta voi parantaa esim. lautta- ja veneyhteyksiä lisäämällä. Sillan tai siltojen rakentamisen maisemalliset vaikutukset ovat laajat. Siltavaihtoehtojen vaikutukset samoin kuin niiden tuottaman välttämättömän infran vaikutukset Vartiosaaren, Laajasalon ja Ramsinniemen ympäristöön tulee selvittää.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan kaupunginmuseo, liikunta- ja nuorisopalvelut sekä tilapalvelut pitävät Vartiosaaren osayleiskaavan osallistumis- arviointisuunnitelman tavoitteita kannatettavina. Kulttuuriympäristön ja maiseman arvot on hyvin selvitetty ja tunnistettu, ja kaavoituksella niitä pyritään vahvistamaan. Alueella sijaitsevien joidenkin arvokaiden huviloiden säilyminen, mikäli niiden tulevia käyttäjiä tai käyttäjiä ei kyetä ratkaisemaan nopealla aikataululla, herättää kuitenkin huolta. Kaupungin tulisi toimillaan edistää sitä, että tyhjillään tai vajaakäytössä mahdollisesti huonossa kunnossa olevat huvilat korjattaisiin ja otettaisiin käyttöön.

Kaupunginmuseolla ja Kuvan toimialan liikunta-, nuoriso- ja tilapalveluilla ei ole osayleiskaavan osallisuus- ja arviointisuunnitelmasta muuta huomautettavaa.

Lisätiedot

Sari Saresto, projektipäällikkö, puhelin: 09 310 36483
sari.saresto(a)hel.fi

Johanna Björkman
ts. kulttuuriympäristöpäällikkö